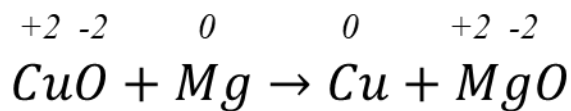

***ТОТЫҒУ-ТОТЫҚСЫЗДАНУ
РЕАКЦИЯЛАРЫ***

Тотығу және тотықсыздану

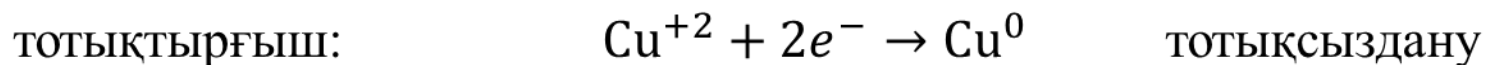
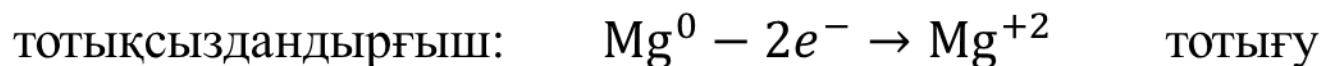
- *Тотығу-тотықсыздану реакциясы – әрекеттесуші заттардың құрамындағы атомдардың тотығу дәрежелерінің өзгеруімен жүретін химиялық реакция. Мысалы:*

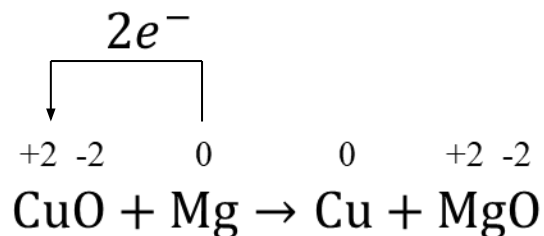
- *Тотығу және тотықсыздану процестері қатарласа жүреді*
- *Тотығу – атом, ион не молекуланың электрон жоғалтуы*
$$\text{Mg}^0 - 2e^- \rightarrow \text{Mg}^{+2} \quad \text{тотығу жартылай реакциясы}$$
- *Тотықсыздану – атом, ион не молекуланың электрон қосып алуы*
$$\text{Cu}^{+2} + 2e^- \rightarrow \text{Cu}^0 \quad \text{тотықсыздану жартылай реакциясы}$$

Тотықсыздандырғыш және тотықтырғыш

- **Тотықсыздандырғыш** – электрон жоғалтқан атом, ион не молекула
- **Тотықтырғыш** – электрон қосып алған атом, ион не молекула

- Тотықсыздандырғыштан бөлінген электрон тотықтырғышқа қосылады:

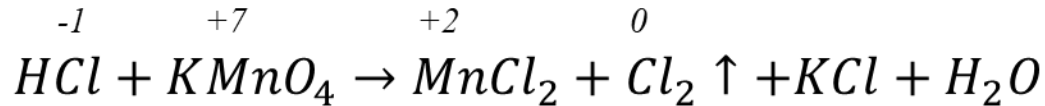

Электрондық баланс

- *Электрондық баланс – тотыққан атомнан бөлінген электрон саны тотықсызданған атом қосып алған электрон санына тең болады*
- *Электрондық баланс арқылы теңестіру келесі қадамдардан тұрады:*
  1. *Тотығу дәрежелері өзгертін атомдарды анықтау*
  2. *Тотығу және тотықсыздану жартылай реакцияларын жазу*
  3. *Екі жартылай реакциядағы электрондар саны теңесетіндей коэффициенттер таңдау*
  4. *Жартылай реакцияларды біріктіріп, анықталған коэффициенттер арқылы реакция теңдеуін теңестіру*
- *Ерітіндідегі реакцияларды теңестіру үшін электрондық-иондық баланс әдісін қолдануға болады*

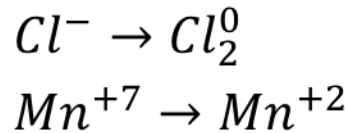
Электрондық баланс әдісі

1. Тотығу дәрежелері өзгертін атомдарды анықтау:

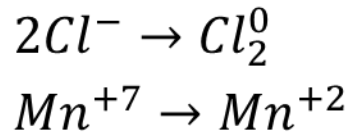

2. Жартылай реакцияларды жазу

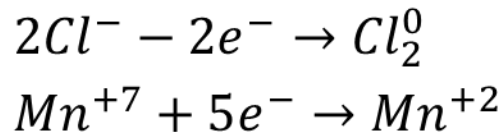
а) тотығу дәрежесінің өзгеруін схема күйінде жазамыз:

ә) теңдіктің екі жағындағы атомдарды теңестіреміз:

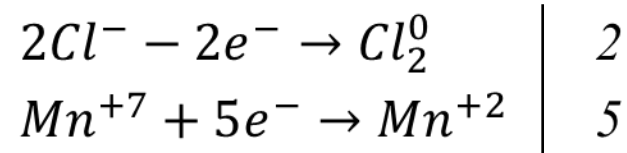
б) теңдіктің екі жағындағы зарядтарды теңестіреміз:

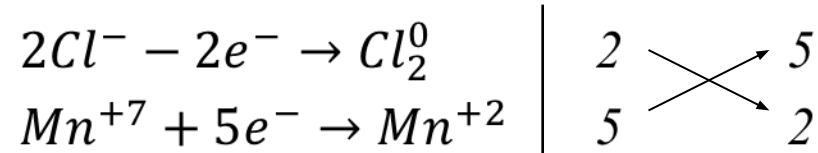
Электрондық баланс әдісі

3. Жартылай реакциялардағы электрон санын теңестіру

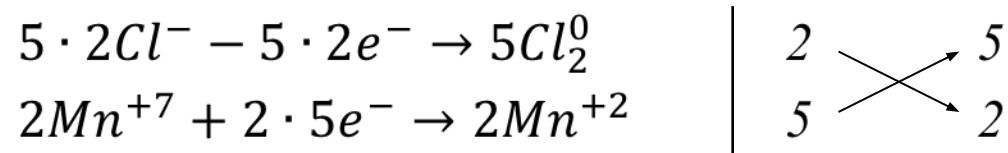
а) электрондардың алдыңдағы коэффициенттерді қолданамыз:

ә) коэффициенттерді айқастырамыз:

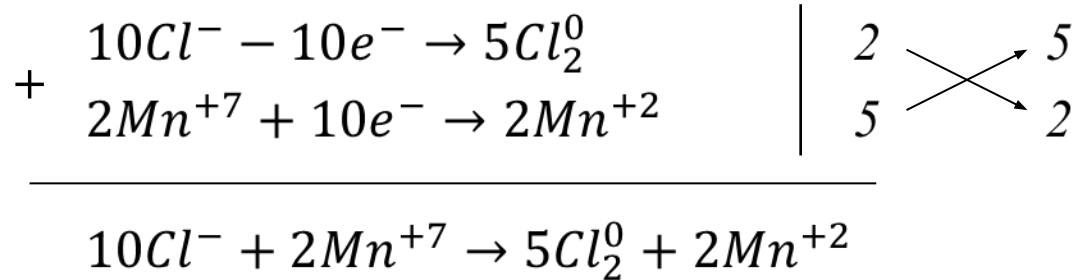
б) жартылай реакцияларды сол сандарға көбейтеміз:

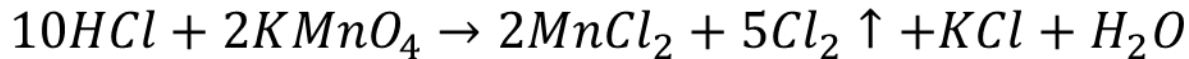
Электрондық баланс әдісі

4. Жартылай реакцияларды біріктіру

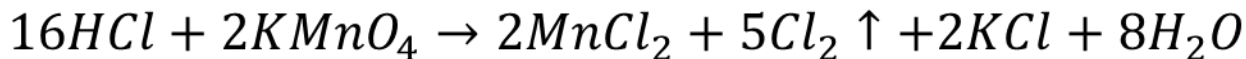
а) жартылай реакцияларды біріктіреміз:

ә) коэффициенттерді сәйкес қосылыстың алдына жазамыз:

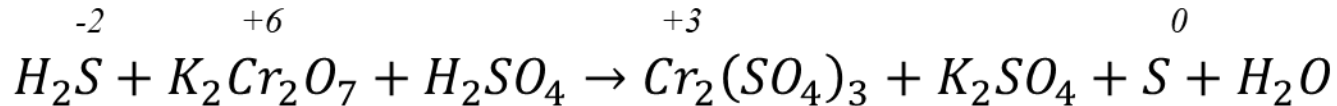

б) басқа атомдар теңесетіндей етіп коэффициенттер таңдаймыз:

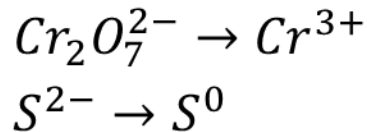
Электрондық-иондық баланс әдісі

1. Тотығу дәрежесі өзгертін атомы бар бөлшектерді анықтау:

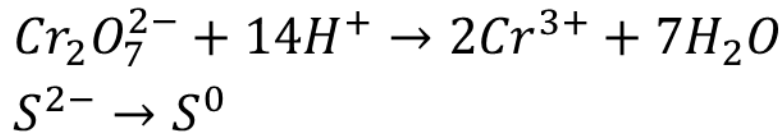

2. Жартылай реакцияларды жазу

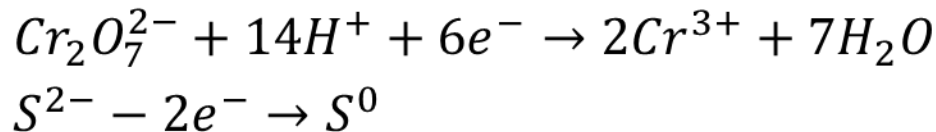
а) тотығу дәрежесінің өзгеру схемасын иондық түрде жазамыз:

ә) атомдарды теңестіру үшін H^+ , OH^- немесе H_2O қолданамыз:

б) зарядтарды теңестіреміз:

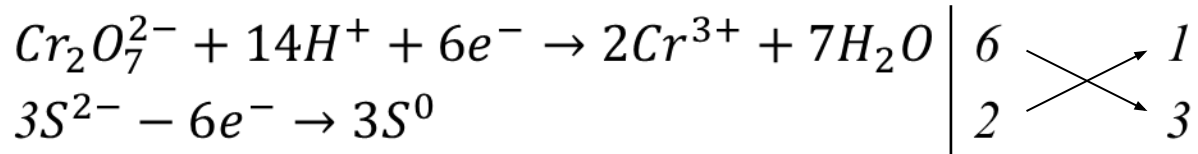

Электрондық-иондық баланс әдісі

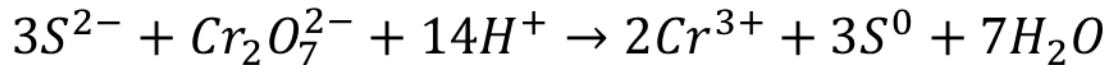
3. Жартылай реакциялардағы электрон санын теңестіру

– алдыңғы слайдағыдай таңдалады:

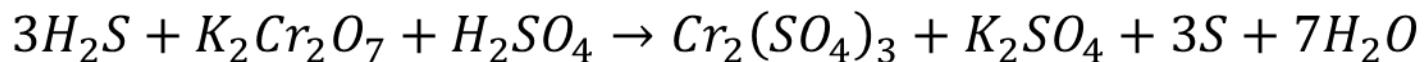

4. Жартылай реакцияларды біріктіру

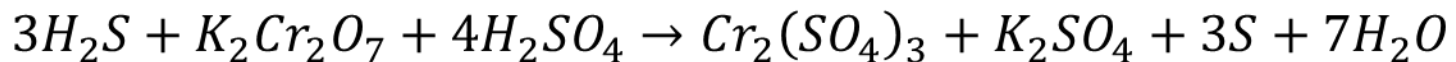
а) жартылай реакцияларды біріктірсек, қысқартылған иондық теңдеу алынады:

ә) иондарды толықтырып, молекулалық теңдеу алуға болады:

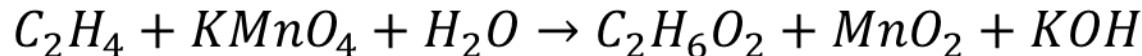

б) қалған атомдар теңесетіндей коэффициенттер таңдаймыз:

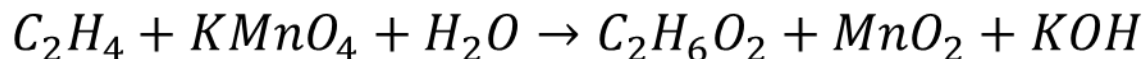

Мысал

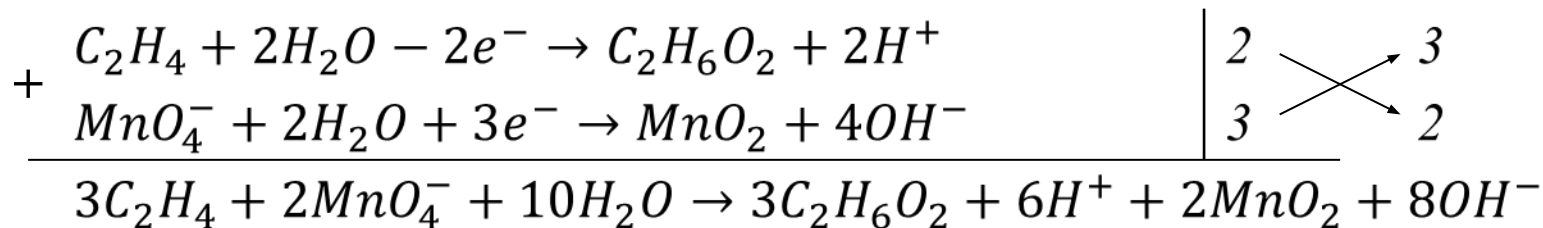
Төмендегі реакцияны электрондық-иондық баланс әдісімен теңестіріңіздер

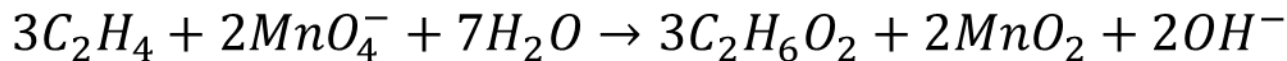
- Тотығу дәрежесі өзгертін атомдарды бөлшектерді анықтайық:

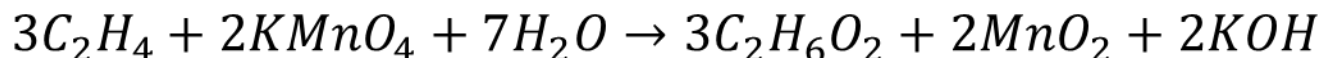
- Жартылай реакцияларды жазып, біріктірейік:

- H^+ және OH^- иондары H_2O молекуласын береді:

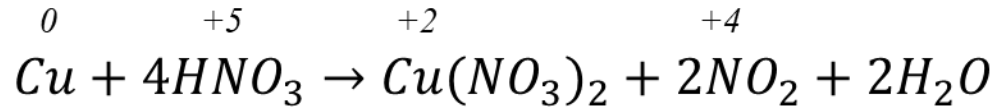

- Иондарды толықтырамыз:

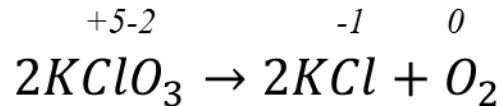

Тотығу-тотықсыздану реакцияларының түрлері

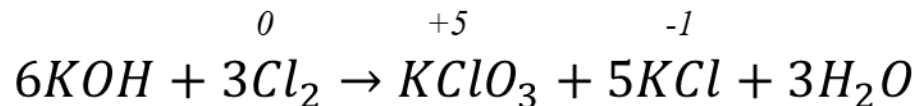
1. *Молекулааралық – тотықтырғыш және тотықсыздандырғыш атомдар әртүрлі молекулалар құрамында болады:*

2. *Молекулaiшілік – тотықтырғыш және тотықсыздандырғыш атомдар бір молекула құрамында болады:*

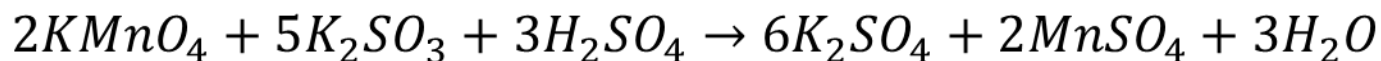
3. *Диспропорциялану – бір атомдар тобы тотықтырғыш та, тотықсыздандырғыш та болады:*

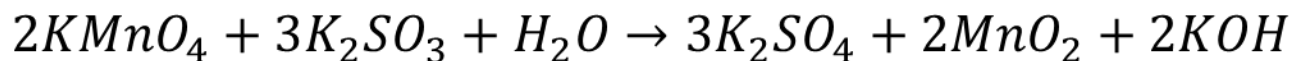
Күшті тотықтырғыштар

- *КМnO₄ – реакция ортасына байланысты әртүрлі дәрежеде тотықсызданады:*

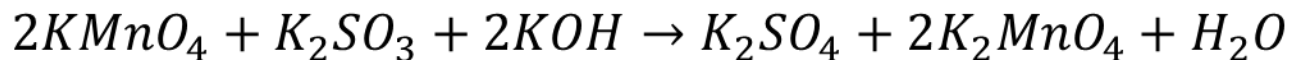
– *Қышқылдық орта:*

– *Бейтарап орта:*

– *Негіздік орта:*

- *K₂Cr₂O₇ – қышқылдық ортада күшті тотықтырғыш:*

